

fragments de cartes al germà

La matemàtica actual, considerada ja sigui com a ciència, ja com a art, em sembla singularment lluny del món. Un esforç de reflexió i de crítica ¿no ens l'hi podria pas acostar? (...) És un dels objectes a què m'hauria agradat de consagrar tota la vida; i en tinc d'ullats bastants, ai las. I de vida no únicament en tinc una de sola, sinó que, com bé saps, ni tan sols una, no en tinc, per a consagrar-la al que sigui; només moments discontinus, curts i ben espaiats. No hi veig altre remei que la metempsicosi. Esperem que amb les meves encarnacions futures n'hi hagi prou per a satisfer els diversos anhels que tinc.

[Per a mi], Déu, segons la dita pitagòrica, és un geòmetra perpetu, no pas un algebrista.

Una gent ben galdosa, aquells babilonis. No me l'estimo gens, aquell esperit d'abstracció —els sumeris devien ser molt més simpàtics. Per començar, foren ells els qui inventaren tots els mites mesopotàmics, i els mites ¿que en són, de més interessants que l'àlgebra!

[Els grecs valoraven el raonament matemàtic] No pas perquè anessin àvids d'aplicacions tècniques, sinó perquè el seu únic objecte era concebre cada cop més clarament una identitat d'estructura entre l'esperit humà i l'univers. La puresa d'ànima era el seu únic deler; “imitar Déu” n'era el secret; l'estudi de la matemàtica ajudava a imitar Déu en la mesura que es miraven l'univers sotmès a lleis matemàtiques, cosa que feia del geòmetra un imitador del legislador suprem.

[La seva matemàtica, com a art], tenia verament una matèria dura, una matèria que existia, com en tenen totes les arts, sense excepció (...); aquesta matèria era l'espai realment donat, imposat com a condició efectiva a totes les accions dels homes. La seva geometria era una ciència de la natura.

No sembla pas que ens hàgim d'entendre, pel que fa a Nietzsche. No és pas que m'inspiri cap inclinació a tractar-lo lleugerament, no; és tan sols una repulsió invencible i quasi física, el que m'inspira. M'és literalment intolerable, fins i tot quan expressa coses que penso. (...) És va equivocar del tot respecte a Dionisos —sense parlar de l'oposició amb Apol·ló, que és pura fantasia, car els grecs els barrejaven en els mites i de vegades semblen identificar-los. ¿Que no va tenir en compte el que en diu Heròdot (...), que Dionisos és Osiris? És, per tant, el Déu que l'home ha d'imitar per salvar l'ànima, el que s'ha afegit a l'home en la sofrença i la mort, aquell al que l'home pot i ha d'afegir-se en la perfecció i la felicitat. Exactament com el Crist.

[Certament, els grecs tenien una concepció dolorosa de l'existència humana], com tothom qui té els ulls oberts.

Però el seu dolor tenia un objecte; tenia un sentit *amb relació a* la felicitat, que és el destí natural de l'ànima, de què està privada per les dures coercions d'aquest món. En ells, el dolor sempre hi apareix només com a fracàs de l'aspiració a la felicitat. És solament en aquest sentit que (com diu Nietzsche) hi pogué haver en ells barreja de dolor i joia; car el sentiment d'haver nascut per a la felicitat és encara un sentiment feliç, fins si resta miserablement impotent, i és més pur en la desgràcia. Al contrari, en tants i tants de moderns (...) hi ha una tristesa en si, una tristesa lligada a l'absència de sentit de la felicitat. (...) Al meu parer, la follia és essencialment la privació total de la joia i de la idea de joia.

[No hi havia cap angoixa, en els grecs], estaven en un altre pla; tenien la gràcia.

El que van experimentar intensament és el sentiment d'exili, el sentiment que l'ànima, al món, hi està exilada. És per ells que passà al cristianisme. Però un tal sentiment no comporta pas angoixa, tan sols amarguesa. Igualment, van tenir més que cap altre poble el sentiment de la necessitat i del seu imperi, impossible de combatre. Aquest sentiment, però, el més amarg de tots, exclou l'angoixa.

[L'ànima, com compengueren els estoics, ha d'aprendre] a reconèixer la seva pàtria en el propi lloc del seu exili.

Pel que fa al problema del misticisme, a Grècia, cal que ens entenguem. Hi ha gent que tenen simplement estats d'èstasi; n'hi ha que, a més, estudien aquests estats de manera gairebé exclusiva, els descriuen minuciosament, els classifiquen, en certa mesura els provoquen. Els segons són els que generalment anomenem místics (...) En aquest sentit, a Grècia, no n'hi ha pas senyals, de mística, abans dels neoplatònics i els gnòstics. (...) Però si anomenem místic el fet de tenir estats d'èxtasi, de valorar-los altament i, si no provocar-los, almenys intentar de posar-se en una disposició d'esperit en què siguin possibles —llavors Plató, per començar, és un místic. (...) Més que més quan, en fer l'elogi de la *μαυία* inspirada pels déus i dir que Dionisos inspira la dels misteris, testimonia l'existència d'una tradició mística. Car aquesta *μαυία* només pot consistir en estats místics...

[D'Autran diu que els fenicis eren dràvides]. Els seus arguments, que són filològics, no semblen pas menyspreables —en la mesura que puguem judicar sense dominar les llengües dràvides (...) Però la tesi és ben seductora —massa i tot—, en el sentit que dóna una explicació extremament simple de les analogies entre el pensament de Grècia i el de l'Índia. (...) Sigui el que sigui, ¿com no sentir nostàlgia d'una època en què un mateix pensament es retrobava arreu (...), en què les idees circulaven per una extensió prodigiosa, i en què es tenia la riquesa que procura la diversitat? Avui, com sota l'Imperi romà, la uniformitat s'ha abatut pertot (...), i alhora les idees gairebé han deixat de circular. ¿Què hi farem! D'aquí a mil anys potser irà tot plegat un xic més bé.

T'agraeixo que em diguis que l'avenir té necessitat de mi; però, tal com me'l represento, no en té pas més ell de mi que jo d'ell. Per poc que tingués la màquina de recórrer el temps, no és pas cap a l'avenir que la faria anar, és cap al passat. I no m'aturaria ni en els grecs; aniria almenys fins a l'època egeo-cretenca. Aquest sol pensament, però, em fa el mateix efecte que el miratge en l'home perdut en el desert. Em

fa venir set. Val més no pensar-hi, però, car ens trobem tancats en aquest remenut planeta, que no tornarà a ser gran, fecund i variat, com abans, fins molt de temps després de nosaltres —si és que hi torna mai.

[Retz] Pot fer avui la impressió de traïdor, perquè en aquella època feliç no hi havia partits, i la fidelitat a una idea abstracta, fins religiosa, hauria semblat la pitjor de les ximpleries. Hom era fidel a éssers humans vius amb qui se sentia lligat per amistat, per la paraula donada, per deure de protecció o d'obediència, o per estimació. En aquest sentit, l'ànima de fidelitat i d'honor domina totes les intrigues del meu coadjutor. També l'ànima del bé públic. El sentit de tota la seva acció era una temptativa desesperada de destruir l'obra de Richelieu. (...) Aquest començament del segle XVI fou, a França, a Espanya, a Anglaterra, quelcom extraordinàriament lluminós; una inspiració indefinible hi ateny el punt culminant, i mor sobtadament per a no reaparèixer mai més. Per a mi, tret de Racine, no hi ha res de l'esdeingut del 1660 fins ara que m'ho estimi més que el d'abans d'aquesta data. No hi compto pas Corneille, que des de tots els punts de vista estimo ben poc.

Notes:

(del traductor) André Weil havia estat enviat en missió científica als països nòrdics. En entrar França en guerra, es trobava a Finlàndia. Quan aquest país fou atacat per Rússia, sospitaren que era espia, i decidiren d'expulsar-lo. Vers la fi de gener de 1940, fou embarcat amb destinació a Anglaterra i, després, reembarcat cap a França. Arribat que fou a l'Havre el 2 de febrer, fou inculpat d'insubmissió i retingut tres setmanes a la presó de l'Havre. Després, fou transferit a la presó de Rouen, on pogué treballar. Entre visites, Simone Weil li escrivia, al més sovint de matemàtiques, o de temes que no tinguessin res a veure amb la situació. Volia distreure'l, però també renuar l'entesa intel·lectual que els havia unit d'infants i adolescents.

Del conjunt de cartes, l'edició en tria fragments, que ordena en forma de discurs, explicat i reforçat per tot de comentaris de la biògrafa. Aquests comentaris, aquí, els estalviem al lector. Cada ratlla en blanc separa fragments de carta.